

Мільо А. В.,

аспірант відділу аспірантури і докторантури  
Національної академії Служби безпеки України

## КОНЦЕПТ *БІЖЕНЕЦЬ/FLÜCHTLING* У НІМЕЦЬКИХ МЕДІАТЕКСТАХ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ ПОЛІТИКІВ НІМЕЧЧИНИ І ДОПИСУВАЧА СОЦІАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ)

**Анотація.** Статтю присвячено дослідженню концепту *БІЖЕНЕЦЬ/FLÜCHTLING* у медіатекстах Німеччини. У статті здійснюється контент- і дискурс-аналіз промов офіційних осіб Німеччини та листа-звернення до політиків користувача соціальної мережі, що демонструє «битву наративів» і «війну дискурсів». За результатами кількісно-семантичного аналізу визначено опозиційні наративи, когнітивною основою яких є концепт *БІЖЕНЕЦЬ/FLÜCHTLING*. Доведено, що опозиції експлікуються як на мовному (лексичному, морфологічному, синтаксичному), так і на когнітивно-дискурсивному рівнях. У промовах політиків використовуються лексичні маркери, що вербалізують системну державну політику доброзичливого ставлення до біженців і засудження радикалізації суспільства. У зверненні пересічного громадянина до А. Меркель та Й. Гаука спостерігається неприйняття офіційних наративів, що реалізується такими лінгвістичними засобами, як протиставлення наративів за опозицією «Свої – Чужі», використання маркерів чужості – лексем і словосполучень, що містять компонент дистанційованості; створення комунікативної межі ситуації за допомогою займенників *ми (wir)* – *я (ich)*. «Битва наративів» підтримується й синтаксичним рівнем організації дискурсів. У промовах А. Меркель і Й. Гаука спостерігається полісуб'єктність, ситуація щодо біженців формується апеляцією до двох суб'єктів – «Я» (той, що говорить) та «Інший» (громадянське суспільство). Автор же листа до політиків заперечує загальне позитивне ставлення до біженців і розвінчує позицію лідерів країни, ставлячи питання-звинувачення політикам. Лінгвокогнітивна інтерпретація дискурсу довела, що, починаючи лист до А. Меркель і Й. Гаука займенником *я*, автор бере на себе відповідальність за визначення способу номінації: через зміщення оціночних полюсів концептів, що позиціонуються політиками як загальнонаціональні й такі, що мають бути враховані під час вироблення політики щодо біженців: *МОВА, ОСВІТА, МИР, РЕЛІГІЯ, ЗАКОННІСТЬ*. Зміщення оціночних полюсів концептів відбувається за рахунок їх співвіднесення з концептом *СТРАХ*.

**Ключові слова:** концепт, *БІЖЕНЕЦЬ/FLÜCHTLING*, контент-аналіз, дискурс, «битва наративів», нові медіа.

**Постановка проблеми.** Сучасні виклики, зумовлені глобалізаційними процесами у світі, призвели до суттєвих змін та, як наслідок, збільшення кількості шукачів притулку. У 2015 році Німеччина стала однією з країн Європи, що приймає, з «відкритою» міграційною політикою та продемонструвала готовність допомоги біженцям. Цей процес формувався як кризовий дискурс: з одного боку, він ґрунтувався на системній державній стратегії, з іншого – супроводжувався негативним ставленням

окремих представників громадянського суспільства, що подеколи трансформувалося у расистські злочинні акти та напади на біженців. Так, питання навколо міграції радикалізували політичні дискурси і призвели до збільшення напруження в суспільстві. Зважаючи на ці обставини, роль медіа стала чи не найважливішою темою. Суперечки і дискусії щодо міграційної кризи вплинули і на політичний ландшафт країн Європейського Союзу. Таким чином, концепт *БІЖЕНЕЦЬ/FLÜCHTLING* отримав дискурсоутворювальний статус, а перед лінгвістами постало завдання щодо його соціолінгвістичного та когнітивно-прагматичного дослідження.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Нині цій проблемі присвячена невелика кількість праць: концепт *БІЖЕНЕЦЬ/FLÜCHTLING* у німецьких медіатекстах досліджено Ю. Мальцевою [1, с. 29–43], у Німеччині висвітленням питання біженства і міграції у ЗМІ займаються дослідники наукових студій, зокрема М. Галлер [2; 3], С. Фенглер, М. Кройтер та інші співучасники проєкту «Otto Brenner Stiftung» [4; 5].

**Мета статті** – дослідити концепт *БІЖЕНЕЦЬ/FLÜCHTLING* у дискурсах нових медіа Німеччини крізь призму «боротьби дискурсів» та «війни наративів», визначити опозиційність наративів в офіційних і неофіційних інформаційних повідомленнях. Дослідження здійснено на матеріалі промов офіційних осіб: Ангели Меркель (Федеральний канцлер Німеччини, 2015 р.) [6], Йоахіма Гаука (Федеральний президент Німеччини, 2015 р.) [7], Зігмара Габріеля (віцеканцлер ФРН, голова СПН, 2015 р.) [8] та дописувача соціальної мережі «*Wir alle sind Deutschland*»-снільному Ганнеса Германа [9]. За допомогою ресурсу ADVEGO [10] проведено контент-аналіз та визначено опозиційні наративи, когнітивною основою яких є концепт *БІЖЕНЕЦЬ/FLÜCHTLING*.

**Виклад основного матеріалу.** Так, інституційний державний дискурс має бути орієнтований на соціальну і лінгвокультурну адаптацію біженців. На цьому рівні актуальності набуває опанування біженцями як дискурсивної спільноти знання дискурсивної ситуації (knowledge of the discourse situation): «змісту і стану когнітивної множини, а також множини активізованих знань» [11, с. 40] дискурсивної спільноти країни, що приймає. Масмедійний дискурс, навпаки, демонструє неофіційну точку зору й часто просуває меседжі неприйняття та агресії щодо втікачів. Одна з причин виникнення такої дискурсивної ситуації є когнітивно-лінгвістичною і полягає у незбігу кодових систем біженців і громадян країни, що приймає, зокрема метайнформаційних знань, що «становлять, головним чином, засоби, необхідні людині для отримання або передання інформації» [11, с. 40].

Лінгвокультурна історія «війни дискурсів» навколо концепту *БІЖЕНЕЦЬ/FLÜCHTLING* почалася у серпні 2015 року, коли Зігмар Габріель (віцеканцлер ФРН, голова СПН) засудив ксенофобські прояви і напади провокаторів серед правих екстремістів на табори для біженців у місті Гайденау: «Das ist wirklich Pack und Mob, und was man da machen muss, man muss sie einsperren... Diese Leute haben mit dem Land Deutschland, wie wir es wollen, nichts zu tun. Im Grunde hat jeder Flüchtling, der hierher kommt, mehr mit diesem Land zu tun als diese Leute, die das Land missbrauchen, Menschen aufhetzen, zu Gewalt und Mord und Totschlag auffordern... Sie seien die in Wahrheit undeutschen Typen, die ich kenne» (*Це насправді бидло і покидьки, і що тут потрібно зробити – їх потрібно саджати до в'язниці... Ці люди ніяк не стосуються Німеччини, якої хочемо ми. По суті, кожен біженець, який прибув сюди, більше стосується країни, ніж ці люди, які знущуються над країною, розпалюють ворожнечу серед людей, закликають до насильства, знищення і вбивства... насправді вони є німецькими типами, яких я знаю* (Переклад – наші) [8].

Визначення «Wir sind das Pack» (*Ми – бидло*) стало політичним слоганом руху проти біженців PEGIDA (скорочено від нім. *Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes – Патріотичні європейці проти ісламізації Заходу*; правопопулярський рух Німеччини, що виступає проти біженців). Цей слоган скандують під час протестів і флешмобів проти біженців у Німеччині як опозиційний демократичному «Wir sind das Volk» (*Ми – народ*), що скандували під час протестів за права проти уряду НДР у 1989–1990 рр. Починаючи з 2014 року, цей слоган також проголошують учасники PEGIDA.

У відповідь на заяви Зігмара Габріеля, PEGIDA використовує такі плакати: «Das Pack Gabriel» (*Бидло Габріель*), «Reserviert Sigmar» (*Зігмара на резервацію*), «Reserviert Angela Mutti Merkel» (*Ангелу маму Меркель на резервацію*).

Ця війна дискурсів привернула увагу мовознавців. Так, дрезденський дослідник Й. Шарлот (Joachim Scharloth) зазначив, що «мова ніколи не буває нейтральною... кожний опис уже і є оцінкою» [12]. Він довів дискурсоутворювальний статус концепту *БІЖЕНЕЦЬ/FLÜCHTLING* на прикладі «критика біженства», що «передає інформацію про те, що хтось, власне, раціонально і аргументовано стосується теми біженства... Водночас, якщо я кажу «нацисти», то я відразу визнаю людей не дискурсоутворювальними. Це означає, що я не змушений із ними більше дискутувати. Або «бидло»: з бидлом не спілкуються. Основним змістом є те, що за допомогою слів ми надаємо речам значення, що, звичайно, також стратегічно. Отже, відповідно до «власної політичної агенди дуже важливим є те, як ми висловлюємося політично, тому що цим самим ми конструюємо предмет, цим самим ми конструюємо наш світ. Якщо ми говоримо про вплив біженців, це автоматично означає, що надважливо йому перешкодити. І якщо ми, навпаки, говоримо про біженців, очевидним є те, що їм потрібно допомогти» (Переклад – наші) [12].

В інформаційному середовищі Німеччини спостерігається «битва наративів» і «війна дискурсів» щодо питання біженців, що можна продемонструвати за допомогою контент- і дискур-аналізів промов офіційних осіб і листа відвідувача соціальної мережі А. Меркель і Й. Гаука. Автор листа формує опозицію «Свої – Чужі», протиставляючи офіційним наративам «Ми це подолаємо»; «Біженці – це найкраще для Німеччини»;

«Особлива історична і гуманітарна відповідальність перед біженцями» контрнарлативи «Коли уже хто-небудь затормозить уряд?»; «Біженці – загроза національній безпеці Німеччини»; «Що сталося із нашою, колись такою гарною, державою?». Експлікація опозиції здійснюється як на мовному (лексичному, морфологічному, синтаксичному), так і на когнітивно-дискурсивному рівнях.

1. А. Меркель і Й. Гаук, формуючи «коло своїх» з адресатами промов – громадянами Німеччини, використовують лексичні маркери – «спеціалізовані знаки інтеграції» [13, с. 129]: лексеми зі значенням сумісності (*наші закони (unsere Gesetze), наша мова (unsere Sprache), ми всі (wir alle), всі разом (sinnlich) (alle gemeinsam), наші цінності (unsere Werte), наші традиції (unsere Traditionen), наше розуміння (unser Verständnis), наше суспільство (unsere Gesellschaft)*) – всього **6,23%**, у промовах Й. Гаука – 0,96%, у промовах А. Меркель – 5,27%; лексичні одиниці з конотацією «я, свій/своя» (*любі співвітчизники (liebe Mitbürgerinnen), любі співвітчизниці (liebe Mitbürgerinnen), unsere Soldatinnen (солдати-жінки), unsere Soldaten (солдати-чоловіки)*) – всього **3,31%**, у промовах Й. Гаука – 0,42%, А. Меркель – 2,89%.

Автор листа демонструє незгоду увійти до «кола своїх» співвітчизників, які позитивно ставляться до біженців. Своє опозиційне ставлення він демонструє за допомогою маркерів чужості: лексем і словосполучень, що містять компонент дистанційованості (*Ви і ваші колеги (Sie und ihre Kollegen); ви (sie); політики (Politiker); жоден політик (kein Politiker); ступитися з Ваших висот (von Ihrem hohen Ross herabzusteigen), лексем тематичної групи «катастрофа як результат прийняття біженців» (Katastropha (Katastropha); норми поведінки, базовані на насильстві (Hemmschwelle auf Grund der Gewalt); насміхаються над поліцією і встановлюють свої власні закони (Polizei auslachen und sich ihre eigenen Gesetze schaffen); засулають, щоб влаштувати теракти (eingeschleust werden, um Anschläge zu verüben); злочинні квоти (die Verbrechensquoten); страх перед майбутнім (Angst vor der Zukunft).*

2. На морфологічному рівні прагматично значущим фактором є займенники *ми (wir) – я (ich)*, що створюють комунікативну «рамку» ситуації й мають контрастивний статус. Цей висновок підтверджується і кількісним аналізом: контент-аналіз за допомогою ресурсу ADVEGO довів, що у промовах політиків Німеччини найуживанішими є займенники *ми/наш(a/e/i) (wir/uns/unsere)* (17 уживань займенника *ми* на 669 самостійних частин мови промови А. Меркель (2,5%), й 44 на 1 254 самостійних частин мови промови Й. Гаука, відповідно, займенник *наш/a/i/e(uns/unsere)* у промові А. Меркель має також 17 уживань (2,5%), промові Й. Гаука також 17 (1,77%), у листі-відповіді відвідувача соціальної мережі – займенники *я/мій (me/я/i)(ich/mein/meine)* (20 вживань займенника *я/мене (ich/mich)* на 558 самостійних частин мови – 3,04%).

Займенники *ми/наш* у промовах А. Меркель та Й. Гаука актуально виокремлені, оскільки є центром емпатії, реалізують мовленнєву стратегію зближення з цільовою аудиторією та організують «ми-дискурс» – дискурс ідентичності адресата та адресантів промов [14, с. 160].

Оскільки для початку комунікації необхідною умовою є наявність спільної когнітивної множини (спільного фонду знань щодо ситуації, ситуативного тла) та спільного коду, займенник *я* на початку дискурсу може свідчити про опозиційне

ставлення адресанта до адресата, його небажання йти на зустріч адресатові й демонстрацію навмисно некоректного до нього ставлення (*ich gehöre zu den Menschen, die Sie als Pack bezeichnen* (Я також належу до людей, яких Ви вважаєте бидлом); *ich gehöre zu dem Pack, das einfach nur Angst hat* (я належу до бидла, яке просто має страх); *Ich habe Angst, weil* (Я маю страх, тому що). Таким чином, займенник я на початку дискурсивної ситуації відіграє важливу роль у вибудовуванні контрнарративів до офіційних, позиційованих у промовах офіційних осіб.

3. «Битва нарративів» підтримується й синтаксичним рівнем організації дискурсів. У промовах А. Меркель і Й. Гаука спостерігаємо полісуб'єктність, що є характеристикою політичного дискурсу [15, с. 84]. Політики становлять ситуацію щодо біженців, характеризуючи дії двох суб'єктів: «Я» (той, що говорить) та «Інший» (громадянське суспільство). Позитивні дії щодо біженців характеризуються політиками як загальноусвідомлений та загальноприйнятий факт (*wir ihnen helfen und Menschen aufnehmen, die bei uns Zuflucht suchen* (ми їм допоможемо і прийемо людей, які шукають у нас прихисток); *Sie alle, Ehrenamtliche wie Hauptamtliche, haben miteinander Herausragendes geleistet und sie leisten es weiter* (Всі ви, штатні і добровольці, ви разом здійснили видатні речі, і здійснюєте і далі); *Dabei wollen und müssen wir aus Fehlern der Vergangenheit lernen* (ми хочемо і змушені вчитися, зв'язавшись на помилки минулого); *Richtig angepackt ist auch die heutige große Aufgabe des Zuzugs und der Integration vieler Menschen eine Chance von morgen* (якщо правильно підійти і взятися до вирішення завдання щодо напливу й інтеграції такої кількості людей – це великий шанс для завтрашнього); *Es kommt darauf an, dass wir uns nicht spalten lassen* (Важливо, щоб ми не допустили розділу); *Auch nicht sozial und nicht in Alteingesessene und Neubürger* (Також не допустили соціально і не допустили між тими, хто проживає тут давно і новоприбульцями); *Wir schaffen das, denn Deutschland ist ein starkes Land* (ми подолаємо це, тому що Німеччина – сильна країна); *Wir spüren: Wir müssen Zusammenhalt wahren zwischen denen, die hier sind, aber auch Zusammenhalt herstellen mit denen, die hinzukommen* (Ми відчуваємо – ми змушені берегти згуртованість серед тих, хто тут, але ж і згуртовуватись із тими, хто сюди приходить); *Lösung in der Flüchtlingsfrage – es sei denn, sie ist europäisch* (рішення у питаннях біженців – воно повинно бути європейським); *wir erhöhen unsere gemeinsamen Anstrengungen zur Unterstützung von Flüchtlingen vor allem* (потрібно підвищувати наші спільні зусилля для підтримки біженців); *Bekämpfung von Fluchtursachen* (боротися з причинами біженства); *Westdeutschland konnte sich über mehrere Jahrzehnte daran gewöhnen, ein Einwanderungsland zu werden* (Західна Німеччина змогла впродовж десятиліть звикнути до того, щоб стати країною, що приймає); *Die Veränderung von Haltungen gegenüber Flüchtlingen und Zuwanderern kann immer nur das Ergebnis von langwierigen – auch konfliktreichen – Lernprozessen sein* (зміна ставлення до біженців й іммігрантів може бути тільки результатом тривалого і багатого на конфлікти навчального процесу. Це пізнання повинно також посприяти нам у повазі до досвіду інших націй); *Der Empfang der Flüchtlinge im Sommer dieses Jahres war und ist ein starkes Signal gegen Fremdenfeindlichkeit, Ressentiments, Hassreden und Gewalt* (Приймання біженців улітку цього року було і є сигна-

лом проти ксенофобії, ворожості, розмов про нетерпимість і насилля); *Es ist ein ganz neues, ganz wunderbares Netzwerk entstanden – zwischen Ehrenamtlichen und Hauptamtlichen, zwischen Zivilgesellschaft und Staat* (з'явилася зовсім нова, дуже чудова структурна мережа між волонтерами (громадські активісти, добровольці) та штатними працівниками, між цивільним (громадянським) суспільством і державою); *Auf Kommunal-, Landes- wie Bundesebene wurde und wird Außerordentliches geleistet* (На рівні комун, земель, Федерації був і буде здійснений неймовірний успіх); *Wir wollen helfen. Unser Herz ist weit* (ми хочемо допомогти. Наше серце широке); *Es braucht Zeit, bis Einheimische sich gewöhnen* (потрібен час, поки місцеві звикнуть); *Es braucht Zeit, bis Neuankömmlinge sich an eine Gesellschaftsordnung gewöhnen* (Потрібен час, поки новоприбульці звикнуть до порядку/правил у суспільстві); *Lassen Sie keine Feindschaften entstehen* (не допускайте виникнення ворожнечі); *Es kommt nicht darauf an, woher jemand stammt, sondern wohin er gehen will und mit welcher politischen Ordnung er sich identifiziert* (Неважливо, хто звідки походить, а важливо, куди він хоче рухатися і з яким політичним устроєм він себе ідентифікує); *in Deutschland unterschiedliche Kulturen, Religionen und Lebensstile zuhause sind, gerade weil Deutschland immer mehr ein Land der Verschiedenen wird, braucht es eine Rückbindung aller an unumstößliche Werte – einen Kodex, der allgemein als gültig akzeptiert wird* (у Німеччині різні культури, релігії і стилі життя домівки, тому що саме Німеччина все більше стає країною різних і потребує усвідомлення всіма поняття беззаперечних цінностей – кодексу, який прийнятий на законних підставах); *Für eben diese Werte und für diese Gesellschaftsordnung steht die Bundesrepublik Deutschland. Dafür wollen wir auch unter den Neuankömmlingen werben* (Саме за ці цінності і за такий суспільний устрій виступає Федеративна Республіка Німеччина. До цього ми хочемо закликати і новоприбульців); *Dieses Verständnis, kodifiziert im Grundgesetz, ist und bleibt die beste Voraussetzung für das Leben, nach dem gerade auch Menschen auf der Flucht streben. Ein Leben – wie es in unserer Nationalhymne heißt – in Einigkeit und Recht und Freiheit* (це поняття закладено законодавчо у Конституції, є і залишиться найкращою умовою для життя, до якої прагнуть власне люди, які рятуються втечею. Життя, як ідеться у нашому національному гімні, «у єдності, і праві, і свободі»).

Автор листа до політиків, навпаки, заперечує загальне позитивне ставлення до біженців і розвінчує позицію лідерів країни, ставлячи питання-звинувачення політикам (*Wie wäre es einmal von Ihrem hohen Ross herabzusteigen und eine klare Ansage zu tätigen, wie diese Probleme alle gestemmt werden sollen?* (Добре було б Вам спуститися із Ваших висот і заявити, яким чином всі проблеми повинні бути вирішеними?); *Wer das alles finanzieren soll?* (Хто повинен все це фінансувати?); *Welche Konsequenzen wird das haben?* (Якими будуть наслідки?); *kein Politiker in diesem Land konkret sagt, wie das alles organisiert werden soll?* (жоден політик не каже конкретно, яким чином усе це повинно бути організовано?).

У цих питаннях наявний високий ступінь агресії, оскільки вони: а) спрямовані безпосередньо на адресатів (*Frau Merkel, Sie machen mir Angst mit Ihrer Art alles aussitzen zu wollen* (пані Меркель, Ви причиняєте мені страх через Вашу позицію, в якій вбачається, що все вирішиться само собою); *Was ist eigentlich Ihre Aufgabe als Bundeskanzlerin?* (Які Ваші

завдання як Федерального канцлера?); *Wofür werden Sie von den Deutschen eigentlich bezahlt? (За що Ви, власне, утримуєтесь німцями?); Haben Sie nicht geschworen Schaden vom deutschen Volk zu wenden? (Чи Ви не давали клятву повернути німецькому народу нанесену шкоду?); Doch durch Ihre Politik, die Einflussnahme auf die Medien seitens der Regierung, sind Sie dabei unser Vertrauen endgültig zu verlieren (через Вашу політику, вплив на медіа з боку уряду, Ви безповоротно втратили нашу довіру); Sie und Ihre Kollegen versagen und keine Antworten auf unsere Fragen wissen (Ви і Ваші колеги не справляються і не знаєте жодної відповіді на наші запитання); б) містять негативну оцінку дій адресатів щодо біженців (*Wer zahlt die Unterbringung, Verpflegung, Taschengeld (das ich übrigens nicht habe), Gesundheitsbetreuung? (Хто оплачує розміщення, харчування, кишенькові гроші (яких у мене, між іншим, немає), медичне обслуговування?); Das wäre zumindest ein Schritt, um das, was Sie großmütig allgemein als Fremdenhass bezeichnen (Це було б щонайменше кроком до можливої зміни курсу того, що Ви, в основному, балакаєте називаєте нетерпимістю); представляють ситуацію як таку, що не контролюється урядом (*Wir haben eine Katastrophe im Land und Sie schweigen (У нас в країні катастрофа, а Ви мовчите); wie soll das dann mit einer hier etablierten Religion möglich sein? (Яким чином це вдасться за можливе із насадженою тут релігією?); Sie, die Politiker, scheinbar keine Ahnung haben, wie all diejenigen, die hier kein Asyl erhalten werden, wieder zurückgeschickt werden sollen? (Ви, політики, очевидно не маєте поняття, яким чином всі ці, які тут не отримують притулок, повинні бути повернуті назад?); ohne dass die verantwortlichen Politiker einen Plan zu haben scheinen, wie das alles funktionieren soll (відповідальні політики не можуть продемонструвати план, як все це повинно функціонувати); Bleiben diese dann illegal in Deutschland und was sind dann die Folgen? (Чи залишаться вони нелегально в Німеччині і якими будуть наслідки?)*.**

4. Лінгвокогнітивна інтерпретація дискурсу довела, що, починаючи лист до А. Меркель і Й. Гаука займенником я, автор бере на себе відповідальність за визначення способу номінації – через зміщення оціночних полюсів концептів, що позиціонуються політиками як загальнонаціональні й такі, що мають бути враховані під час вироблення політики щодо біженців: *МОВА, ОСВІТА, МИР, РЕЛІГІЯ, ЗАКОННІСТЬ*. Зміщення оціночних полюсів концептів відбувається за рахунок їх співвіднесення з концептом *СТРАХ*, оскільки концепт не лише «визначається», а й «переживається», містить не лише логічні ознаки, а й компоненти ... емоційних і побутових явищ і ситуацій» [16].

Автор листа виступає проти десимволізації національної свідомості, що спричиняє «деструктивні тенденції в існуванні Я, втрату Я своїх первісних ціннісних пріоритетів. Це призводить до втручання Чужого в конституювання життя особистості, сприяє затвердженню чужого як позитивного й визнанню його феноменальності» [17, с. 199–211].

**Висновки.** Отже, концепт *БІЖЕНЕЦЬ/FLÜCHTLING* є дискурсоутворювальним в офіційних і неофіційних медіа Німеччини, де має опозиційні конотації, тим самим експлікуючи «битву наративів» і «війну дискурсів» щодо питання біженців. Цей процес експлікується як на мовному (лексичному, морфологічному, синтаксичному), так і на когнітивно-дискурсивному рівнях. Системне впровадження урядом Німеччини політики доброзичливості щодо біженців призвело до розмежування

суспільства за парадигмою «Свої – Чужі», як результат, перегляду піддається низка ключових для німецької лінгвокультури концептів – *МОВА, ОСВІТА, МИР, РЕЛІГІЯ, ЗАКОННІСТЬ*. Зміщення оціночних полюсів концептів відбувається за рахунок їх співвіднесення з концептом *СТРАХ*.

#### Література:

1. Мальцева Ю.А. Концепт «беженец» в немецких медиатекстах, *Знак: проблемное поле медиаобразования*, 2016, № 5(22). С. 29–43.
2. Haller M. Die «Flüchtlingskrise» in den Medien. Tagesaktueller Journalismus zwischen Meinung und Information. OBS-Arbeitsheft 93. Frankfurt am Main, 2017. URL: [https://www.otto-brenner-stiftung.de/fileadmin/user\\_data/stiftung/02\\_Wissenschaftsportal/03\\_Publikationen/AH93\\_Fluechtingskrise\\_Haller\\_2017\\_07\\_20.pdf](https://www.otto-brenner-stiftung.de/fileadmin/user_data/stiftung/02_Wissenschaftsportal/03_Publikationen/AH93_Fluechtingskrise_Haller_2017_07_20.pdf).
3. Haller M. Zwischen «Flüchtlingskrise» und «Migrationspakt». Mediale Lernprozesse auf dem Prüfstand. OBS-Arbeitspapier 37. Frankfurt am Main, 2019. URL: [https://www.otto-brenner-stiftung.de/fileadmin/user\\_data/stiftung/02\\_Wissenschaftsportal/03\\_Publikationen/AP37\\_Fluechtingskrise\\_II\\_Haller.pdf](https://www.otto-brenner-stiftung.de/fileadmin/user_data/stiftung/02_Wissenschaftsportal/03_Publikationen/AP37_Fluechtingskrise_II_Haller.pdf).
4. Fengler S., Kreutler M. Stumme Migranten, laute Politik, gespaltene Medien. OBS-Arbeitsheft 39. Frankfurt am Main, 2020. URL: [https://www.otto-brenner-stiftung.de/fileadmin/user\\_data/stiftung/02\\_Wissenschaftsportal/03\\_Publikationen/AP39\\_Migration.pdf](https://www.otto-brenner-stiftung.de/fileadmin/user_data/stiftung/02_Wissenschaftsportal/03_Publikationen/AP39_Migration.pdf).
5. Otto Brenner Stiftung. URL: <https://www.otto-brenner-stiftung.de>.
6. Neujahrsansprache 2016 von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel am 31. Dezember 2015. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/bulletin/neujahrsansprache-2016-796466>.
7. Bundespräsident Joachim Gauck hält eine Rede beim Festakt «25 Jahre Deutsche Einheit». URL: .
8. Gabriel attackiert Fremdenhasser: «Pack, das eingesperrt werden muss». URL: [https://www.focus.de/politik/videos/spd-chef-spricht-klartext-gabriel-attackiert-rechte-fluechtlingshuetzer-pack-und-mob-das-eingesperrt-werden-muss\\_id\\_4899288.html](https://www.focus.de/politik/videos/spd-chef-spricht-klartext-gabriel-attackiert-rechte-fluechtlingshuetzer-pack-und-mob-das-eingesperrt-werden-muss_id_4899288.html).
9. Wir alle sind Deutschland. URL: <https://www.facebook.com/WirAlleSindDeutschland/photos/a.360571634027492/873779199373397>.
10. ADVEGO. URL: <https://advego.com/text/seo/>.
11. Йокояма О.Б. Когнитивная модель дискурса и русский порядок слов. Москва, 2005. 424 с.
12. «Asylkritiker», «Mob» oder «Pack» – was steckt hinter dieser Wortwahl? URL: [https://www.deutschlandfunkkultur.de/frage-des-tages-asylkritiker-mob-oder-pack-was-steckt.2156.de.html?dram:article\\_id=329241](https://www.deutschlandfunkkultur.de/frage-des-tages-asylkritiker-mob-oder-pack-was-steckt.2156.de.html?dram:article_id=329241).
13. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса. Монография. Москва; Волгоград, 2000. 367 с.
14. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Омск, 1999. 284 с.
15. Михалева О.Л. Политический дискурс. Специфика манипулятивного воздействия. Москва, 2009. 256 с.
16. Степанов Ю.С. Концепты. Тонкая пленка цивилизации. Москва, 2007. 248 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/235068>
17. Селванова О. Опозиція СВІЙ/ ЧУЖИЙ в етносвідомості (на матеріалі українських паремій). *Світ свідомості в мові*. Черкаси, 2012. 488 с.

#### Milo A. Concept *REFUGEE/FLÜCHTLING* in media texts in Germany (case study of speeches of German politicians and a social network contributor)

**Summary.** The article deals with the study of the concept *REFUGEE/FLÜCHTLING* in media texts in Germany. The research provides content and discourse analysis of German officials' speeches and of a social media visitor's letter of appeal to politicians, revealing the "battle of narratives" and the "battle of discourses". According to the results

of quantitative and semantic analysis, opposition narratives with the concept *REFUGEE/FLÜCHTLING* behind their cognitive basis have been defined. It has been proved that the oppositions are revealed both at the linguistic (lexical, morphological, syntactic) and the cognitive-discourse levels. In their speeches, politicians use lexical markers to verbalize the government's system policy of benevolent treatment of refugees and condemning the radicalization of society. In the appeal of a member of the public to A. Merkel and J. Gauk, there is a rejection of official narratives actualized through the following linguistic means: opposing narratives with the opposition "*Us-Them*"; the use of markers of aloofness, i.e. lexemes and phrases containing the component of detachment; creating a communicative framework of the situation with the help of pronouns *we (wir) – I (ich)*. The «battle of narratives» is also supported by the syntactic level of discourse organization. In A. Merkel's and J. Gauk's

speeches polysubjectiveness is observed, and the refugee situation is shaped by an appeal to two actors: I (the one who speaks) and the other (civil society). The author of the letter to the politicians, by contrast, denies the general positive attitude towards refugees and debunks the position of the country's leaders, asking the politicians questions-accusations. Linguo-cognitive interpretation of the discourse has proved that by starting the letter to A. Merkel and J. Gauk with the pronoun *I*, the author takes responsibility for determining the way the nomination is presented – through the shift of the evaluative poles of concepts positioned by the politicians as nationwide ones, and which should be taken into account when developing policies on refugees: *LANGUAGE, EDUCATION, PEACE, RELIGION, LEGITIMACY*. The shift of the evaluative poles takes place due to their correlation with the concept *FEAR*.

**Key words:** concept, *REFUGEE/FLÜCHTLING*, content analysis, discourse, «battle of narratives», new media.